weer gestegen tot 273; na de bevrijding daalde het tijdelijk tot 252; sindsdien is het snel gestegen tot 621 werknemers op 1 Juli 1950.

In het eerste normale boekjaar 1853—54 werden 633.000 Kg papier geproduceerd. Van al wat zich heeft afgespeeld tot dat een productie van ruim 10.000.000 Kg in 1939 bereikt werd, geeft het Gedenkboek een boeiend beeld.

Het sluit met een overzicht over de reorganisatie, uitbreiding en modernisering van het bedrijf, die in 1933 begonnen werden en nog worden voortgezet onder leiding van de tegenwoordige Directeur *Léon Lhoest* en waarmee zeer gunstige resultaten verkregen werden.

Het Gedenkboek is gedrukt door de firma *Boosten & Stols* te Maastricht op de haar eigen uitstekende wijze, op papier, daartoe speciaal vervaardigd door de Koninklijke Nederlandse Papierfabriek zelf, en het is van vele goede portretten en mooie illustraties voorzien. Het bandvignet werd ontworpen door *Erik Thorn Leeson*.

G. PANHUYSEN.

Nova et Vetera

OUDE GEVELSTENEN TE MAASTRICHT.

Naar aanleiding van onze publicatie „Langs de straten van Maastricht" schrijft men ons het volgende :

Aangezien ik over vele aantekeningen betreffende gevelstenen (huisnamen) beschik, heb ik deze nageslagen en zou U het volgende willen mededelen:

In den Witten Vos. Drie stenen, welke in 1907 in het Museum zijn terechtgekomen, vormen samen den gevelsteen „Vos", geplaatst tussen twee beelden der H.H. Crispinus en Crispinianus. Het huis lag achter het Vleeschhuis, nabij het St. Amorsplein en blijkens de heiligen heeft het in zijn tijd gediend tot gildehuis van de schoenmakers. In 1754 werd eveneens achter het Vleeshuis een huis vermeld genaamd „het Vosken", hetwelk was gelegen tussen de huizen „den Grever" en „den Groenen Leeuw". Vermoedelijk was dit hetzelfde huis als het hierbovenbedoelde.

Het is jammer dat de drie stenen, welke bij elkaar behoren thans gescheiden zijn, resp. op de gevels 63 en 89 van de Boschstraat. Oorspronkelijk zal het huis „In den Vos" of „In den Witten Vos" hebben geheten, terwijl de twee heiligen later aan den gevelsteen werden toegevoegd, nadat het huis de luibe werd van de schoenmakers.

In den Walvis. Mijn aantekeningen gaven aan, dat de steen gestaan heeft St. Amorsplein 15. Ik noteerde dat het moet zijn No. 14.

In de Stadt Antwerpen. Een steen met dit opschrift werd aan het Museum geschonken door Mejuffrouw de Jong, die het huis Helstraat No. 1 bewoonde, thans St. Bernardusstraat.

Ik heb altijd aangenomen, dat de steen ook van dit huis afkomstig was. Zijn er aanwijzingen, dat de steen in Wijk gestaan heeft?

In den Eijck. Als liggende aan de Kersenmarkt werden in 1673 vermeld drie huizen, n.l. „de Eijcke", „de Ploegh" en „den Voetboege". De steen „In den Eijck" thans geplaatst aan Hôtel *du Chêne*, Boschstraat 104 zal dus vermoedelijk van een huis aan de Kersenmarkt afkomstig zijn.

St. Arnoldus. Ik noteerde vroeger, dat deze steen herkomstig was van een gesloopt of verbouwd huis, hetwelk te Wijk aan de Hoge Brugstraat was gelegen.

H. BANENS.

DE MAASTRICHTSE ORGELBOUWERS ANTHONIE, ADAM EN JOHAN VAN ELEN

Aan het boek van Dr M. A. Vente, Bouwstoffen tot de geschiedenis van het Nederlandse orgel in de 16de eeuw (Utr. diss. 1942) ontlenen wij de volgende gegevens (zie het „Register" van eigennamen).

Onder de orgelbouwers der 15e eeuw neemt voorzeker de familie van Elen een voorname plaats in. Zowel in de Noordelijke als in de Zuidelijke Nederlanden zijn door hen verschillende orgels gebouwd.

Er is bekend, dat zij orgels bouwden te Den Bosch, Utrecht, Leuven, Antwerpen, Tongeren en Luik. Al deze steden waren centra van kunsten en wetenschappen en wij mogen aannemen, dat de orgelbouwkunst dezer familie voor die tijd een zeer hoge trap van volmaaktheid heeft bereikt.

Dat hun werk bizonder gewaardeerd werd blijkt hieruit; toen Jacob van Biltsteyn het orgel moest maken van de oude kerk te Delft, kreeg hij de opdracht dat het moest worden „alsoe goet van geluyde wesende als tutrecht is in den doem tsinte martiins".

De oudste datum die omtrent een lid der familie van Elen vermeld werd, is 1424 toen „meester Anthonys van Tricht", nadat hij in Maastricht door zijn opdrachtgevers was opgezocht, opdracht kreeg een nieuw klein orgel te bouwen in de St. Jan te 's-Hertogenbosch.

In 1434 bouwde Anthonie van Elen een nieuw groot orgel in den dom te Utrecht. In de kerkrekeningen van het Domarchief Inv. 533 staat vermeld, dat „Anthonie van Elen, cantor en kanunnik te Maastricht, bekent ontvangen te hebben 534 Rijnsche guldens voor het maken van het nieuwe orgel". Dit orgel bevat volgens Dr Vente een rugwerk en was een der eerste, zo niet het eerste orgel met rugwerk, dat in de Noordelijke Nederlanden werd gebouwd.

Betreffende de restauratie van het orgel van St. Jan te Den Bosch in 1438 wordt vermeld: „doen wij met meester Anthonys spraken van onsen orgelen te versien ende te vermaken".

De orgels, waarvan bekend is, dat zij door Adam van Elen zijn gebouwd, bevinden zich in tegenstelling met die van Anthonie van Elen allen in de Zuidelijke Nederlanden.

23 Februari 1445 wordt het contract opgemaakt met meester Adam van Helen, orgelmaker, om een nieuw orgel te plaatsen te Leuven in de „Sacristie der clerken Capelle". Dispositie: Blokwerk 8.

In 1455 restaureerde hij het grote orgel in de O.L. Vrouwe Kerk te Antwerpen en in 1473 werd het orgel in de O.L. Vrouwe Kerk te Tongeren door hem gerestaureerd.

Van de derde en laatste bekende van deze orgelbouwers, de toenmaals „Soe bekende Johan van Elen" weet men, dat hij een nieuw orgel bouwde in 1480 in de St. Bartholomeus kerk te Luik.

Wij meenden, dat het nuttig was deze verspreide gegevens uit het boek van Dr Vente, te verenigen, daar zij een duidelijk overzicht geven van de werkzaamheden van deze bekende Maastrichtse orgelbouwers.

P. Dej.

DE OUDERDOM DER STEENKOOLONTGINNINGEN TE KERKRADE

Drukfout met een staart

In het Jaarboek van Rolduc voor 1937 komt een uitvoerig en doorwerkt opstel voor van Dr W. Gierlichs, dat handelt over de mijnbouw der Abdij Kloosterrade. Onder het rijke illustratie-materiaal vinden wij de reproductie van een kaart van de gronden tussen